

УДК 347.77

А.В. Донченко, М.В. Бокач

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ В НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ ІНСТИТУТІ

Стаття присвячена питанням управління інтелектуальною власністю в науково-дослідному інституті. Розглянуті етапи управління інтелектуальною власністю і практичні питання створення, набуття прав і комерціалізації.

Інтелектуальна власність у широкому розумінні означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах. Інтелектуальна діяльність – це творча діяльність, а творчість – це розумова робота людини, в результаті якої виникає щось нове, яке відрізняється оригінальністю і унікальністю. Результати технічної творчості застосовуються в сфері виробництва товарів і надання послуг, що в цілому підвищує технічний рівень підприємства і забезпечує конкурентоздатність вироблених товарів і послуг.

Саме управління інтелектуальною власністю – це діяльність, спрямована на отримання кінцевого результату – прибутку або іншої користі внаслідок створення і використання об'єктів права інтелектуальної власності. Ефективне управління інтелектуальною власністю передбачає узгодження інтересів її творців, власників, споживачів, і суспільства.

Виділяють три варіанти управління інтелектуальною власністю:

- управління результатами творчої діяльності;
- управління людьми, що створюють або використовують об'єкти права інтелектуальної власності;
- управління організаціями, що розробляють або використовують об'єкти права інтелектуальної власності.

Перший варіант має на увазі управління як процес, тобто сукупність управлінських дій, що забезпечують досягнення поставлених цілей. Для цього варіанту характерне перетворення одного результату творчої діяльності в інший, наприклад, ідеї – в результат науково-дослідної роботи, її результат – у винахід, а винахід – в нову технологію або новий продукт.

Другий варіант має на увазі управління як функцію, тобто цілеспрямований інформаційний вплив на людей - в першу чергу на творців інтелектуальної власності, що здійснюється з метою направлення їх дії на отримання бажаних результатів.

За третім варіантом управління розглядається як апарат, тобто сукупність структур і людей, що забезпечують використання та координацію всіх ресурсів соціальних систем для досягнення їх цілей. Цей варіант управління придатний для використання суб'єктом управління – державою.

Таким чином, необхідною умовою для ефективного створення і використання об'єктів інтелектуальної власності є правильно обрана стратегія. На сучасному етапі розвитку ринкових відношень в Україні для управління інтелектуальною власністю в науково-дослідному інституті найбільш ефективно використовувати перший або другий варіанти.

© *А.В. Донченко, М.В. Бокач, 2011*

РЕЙКОВИЙ РУХОМИЙ СКЛАД

Обрана стратегія управління інтелектуальною власністю в ДП «УкрНДІВ» включає наступні етапи:

- 1) виявлення результатів інтелектуальної діяльності;
- 2) експертиза результатів інтелектуальної діяльності;
- 3) пошук аналогічних за призначенням технічних рішень;
- 4) оформлення прав на результати інтелектуальної діяльності;
- 5) облік і залучення до господарського обороту результатів інтелектуальної діяльності;
- 7) використання результатів інтелектуальної діяльності та трансфер технологій;

8) «утилізація» результатів інтелектуальної діяльності.

Розглянемо зазначені етапи управління.

Виявлення результатів інтелектуальної діяльності здійснюється як під час проведення, так і за підсумками виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських, технологічних, проектних та інших видів робіт (далі - роботи).

Підставою для виявлення вказаних результатів служить інформація співробітників інституту про їх створення у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, яка згідно з чинним законодавством оформляється у вигляді письмового повідомлення.

На наступному етапі підрозділ, що координує питання інтелектуальної власності, разом з експертною комісією з розгляду результатів інтелектуальної власності, проводять аналіз і надає висновки щодо доцільності правової охорони виявлених результатів як об'єктів права інтелектуальної власності. Експертизою можуть бути прийняті наступні рішення:

- результати інтелектуальної діяльності визнати такими, що підлягають правовій охороні, відносно яких доцільно отримати правову охорону;
- результати інтелектуальної діяльності доцільно захистити в режимі комерційної таємниці;
- правова охорона результатів інтелектуальної діяльності недоцільна;
- результати інтелектуальної діяльності не підлягають правовій охороні відповідно до чинного законодавства.

Слід зауважити, що основними критеріями, які визначають прийняття рішення про доцільність правової охорони результатів інтелектуальної діяльності, є:

- відповідність отриманого результату ознакам об'єктів інтелектуальної власності, яким може бути надана правова охорона згідно з чинним законодавством (далі - об'єкт);
- відповідність об'єкту умовам придатності для набуття права інтелектуальної власності на нього згідно з чинним законодавством;
- наявність економічного, соціального, технологічного і іншого ефекту, який досягається при використанні об'єкту;
- вплив правової охорони об'єкту на виробничу діяльність інституту;
- вплив правової охорони об'єкту на підвищення конкурентоспроможності продукції і послуг інституту.

У разі прийняття відповідного рішення, правова охорона об'єктів здійснюється шляхом оформлення прав інтелектуальної власності на нього або введенням відносно нього режиму комерційної таємниці. Оформлення прав на об'єкти здійсню-

РЕЙКОВИЙ РУХОМИЙ СКЛАД

ється шляхом отримання в Державній службі інтелектуальної власності охоронних документів згідно з чинним законодавством у сфері інтелектуальної власності: патентів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, свідоцтв на знаки для товарів і послуги, свідоцтв про реєстрацію авторського права на твори.

Охорона об'єктів в режимі комерційної таємниці здійснюється відповідно до Закону України "Про комерційну таємницю", а також законодавства в сфері інтелектуальної власності і нормативних документів по захисту комерційної таємниці в інституті.

Важливим механізмом управління інтелектуальною власністю є стимулювання інтелектуальної діяльності співробітників науково-дослідного інституту. Формами стимулювання творчої активності при створенні результатів інтелектуальної діяльності, права на які у відповідності до чинного законодавства можуть належати інституту, є заходи щодо заохочення винахідників, авторів і осіб, що сприяли створенню і використанню цих результатів.

Стимулювання авторів здійснюється шляхом виплати винагороди, а також іншими видами заохочень, встановленими в інституті. Винагорода виплачується авторам в розмірі і на умовах, визначених угодою сторін, а також внутрішніми нормативними документами інституту, наприклад, Колективним договором. Заохочувальна винагорода за створення об'єкта інтелектуальної власності виплачується авторові за фактом отримання на ім'я інституту відповідного охоронного документа.

Винагорода за використання об'єктів інтелектуальної власності, її розмір і порядок виплати визначаються угодою між інститутом і авторами створених об'єктів з урахуванням вимог чинного законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Організацію і координацію робіт з підготовки пропозицій про заохочення авторів об'єктів інтелектуальної власності здійснює підрозділ інтелектуальної власності.

В системі господарської діяльності інтелектуальна власність набуває статусу нематеріальних активів, які характеризують інноваційну діяльність інституту. Об'єкти інтелектуальної власності в господарській діяльності виступають активами, які мають відповідні ознаки, і, перш за все, ціну (вартість). Їх використання слід розглядати з позиції економіки, інвестицій, ціноутворення, бухгалтерського обліку.

Використання інтелектуальної власності в господарській діяльності відображається системою бухгалтерського обліку нематеріальних активів, яка здійснюється з урахуванням Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи". Зазначене положення визначає, що до нематеріальних активів належать немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані (відокремлені від підприємства) та утримуються підприємствами з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

Головною особливістю бухгалтерського обліку інтелектуальної власності є те, що обліку підлягають не самі об'єкти, а майнові права на них. В науково-дослідному інституті ціна (вартість) майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності при їх створенні можна визначити прямим витратним методом з урахуванням рівня рентабельності або норми прибутку, або методом оцінки ринкової вартості у відповідності до Закону України «Про оцінку і оціночну діяльність».

РЕЙКОВИЙ РУХОМИЙ СКЛАД

Слід відзначити, що використання інтелектуальної власності в якості нематеріальних активів в господарській діяльності інституту та відображення в бухгалтерському обліку операцій по використанню таких об'єктів дозволяє:

- документально підтверджувати довгострокові майнові права на об'єкти інтелектуальної власності на підставі їх обліку на балансі інституту;
- здійснювати амортизацію нематеріальних активів у встановленому порядку в залежності від терміну їх корисного використання, що дозволяє отримати амортизаційні фонди для подальшого оновлення нематеріальних активів;
- отримувати додатковий прибуток від передачі прав на використання об'єктів, а також забезпечувати обґрунтоване регулювання цін на інноваційну продукцію;
- сплачувати фізичним та юридичним особам авторську винагороду;
- оновлювати технічний стан виробництва і технологій шляхом впровадження інтелектуального капіталу в господарський оборот інституту.

Ефективне використання об'єктів інтелектуальної власності надає змогу інституту підвищувати свою конкурентоздатність і за рахунок цього здобувати стратегічні переваги на ринку.

На всіх етапах управління інтелектуальною власністю варто завчасно передбачати наслідки і обирати найбільш ефективні форми використання об'єктів інтелектуальної власності з числа тих, що встановлені чинним законодавством України. І якщо з тих чи інших причин приймається рішення про припинення використання таких об'єктів, то існує варіант передати права на їх використання іншим особам і завдяки цьому отримати додатковий прибуток.

Таким чином, впровадження системи управління інтелектуальною власністю в науково-дослідному інституті надає змогу розвивати інноваційну діяльність, ефективно реалізовувати сукупність прав володіння, користування і розпорядження об'єктами інтелектуальної власності, підвищувати конкурентоспроможність і рівень ділової репутації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цибульов П.М., Чеботарьов В.П., Зінов В.Г., Суїні Ю. Управління інтелектуальною власністю / За ред. П.М. Цибульова: монографія. – К.: «К.І.С.», 2005. – 448 с.
2. Цибульов П.М. Управління інтелектуальною власністю – К.: Держ. ін.-т інтел. власн., 2009. – 312 с.
3. Цибульов П.М. Інтелектуальна власність. Навчальний посібник. – К.: УкрІНТЕІ, 2006. – 276 с.
4. Морозов О. Система управління інтелектуальним капіталом підприємства як механізм захисту прав інтелектуальної власності (частина 1) // Інтелектуальна власність.-2008 -№1. - с. 43-52.
5. Морозов О. Система управління інтелектуальним капіталом підприємства як механізм захисту прав інтелектуальної власності (частина 2) // Інтелектуальна власність.-2008.- № 2. - с. 29-39.